

Balla Péter

Lekció: 2Tim 4,9-22

Kedves Testvérek!

Amikor a készülés során a Bibliaolvasó Kalauz szerinti napi Igét meg néztem, mind a két – az ó- és újszövetségi – szakasz emlékeket ébresztett bennem: az újszövetségi szakasról az jutott eszembe, hogy teológus diák-ként egy már nem élő, egykori professzoromtól én is hallottam erről a szakasról exhortációt. Emlékszem, hogy amikor a professzor a textust felolvasta (immár húsz-egynéhány évvel ezelőtt), akkor rögtön az a kérdés merült fel bennem, hogy lehet-e erről valamilyen lelki üzenetet mondani? Elolvassuk e verseket itt a levél végén, és általában átsiklunk fölöttük. Miért lesz ez egy exhortáció tárgya? Azután az a második gondolat is felmerült bennem: ha lehet, kerüljük el az olyan leveleket egy exhortáción, amelyekről én magam is megtanítom diákjaimnak a bevezetéstánban, hogy nagyon sokan úgy gondolják, hogy nem Pál írta. Ne kelljen foglalkozni egy ilyen igei alkalmon azzal, hogy ki a Pásztori Levelek szerzője. Előre bocsátom, hogy nem is fogok ezzel foglalkozni, hanem csak nagyon summásan annyit mondok erről, hogy ezek a nagyon hétköznapi, a mindennapi élethez kötődő, személyes, apró részletek szerintem sokkal valószínűbben elképzelhetőek valóban Pál tollából, mint valaki olyannak a tollából, aki az ő neve alatt írta volna ezt a levelet. Úgyhogy minden egyéb védekezés helyett – azt olvassák el a Testvérek a tankönyvekben – egyszerűen jelzem, hogy én ezt a levelet is páli levélnek tartom. Ha viszont így van, akkor nagyon fölértékelődnek ezek a sorok, mert akkor Pál apostol utolsó levelének utolsó sorai állnak előttünk. Így tehát én alázattal és azzal a figyelemmel fordulok felé, hogy ez Pál legutolsó levele, sőt e levelének, mintegy a „testamentumának” is a legvége a most felolvasott hosszú lekción. Nem kerülöm el hát ezt a szakaszt, annak ellenére, hogy látszólag nagyon földhözragadt témákról szól, és annak ellenére sem, hogy tudom, és én magam is tanítom, hogy mások nem feltétlenül páli levélnek tekintik. Ha azonban ezzel a figyelemmel fordulok felé, hogy Isten Igéje részeként, a kánon részeként – most a Kalauz szerinti napi Igeként – ebből szeretne hozzánk szólani Isten Lelke, a következő üzeneteket merítem belőle és osztom meg Testvéreimmel.

I.

Az első üzenetkör így foglalható össze: Pál az élete végéig ragaszkodott ahhoz, hogy *a keresztyéneknek közösségben kell élniük*. Nagyon érdekes, hogy ő, aki közösségeket alapított, gyülekezeteket hozott létre, és rendszerint továbbment, tovább kellett mennie a missziói utakon, mégis megpróbálta ápolni ezt a közösséget, például vagy odalátogatás, vagy ha ezt nem tehetette, levelek írása útján. De elérkezett oda az élete végén, hogy már mellőle mentek el a többiek, és a szó szoros értelmében egyedül maradt. Olvastuk is: *„Első védekezésem alkalmával senki sem volt mellettem...”* (16. v.). Külön megemlíti azt, hogy Démász is, akiről a Kolossé levél végén is látjuk, hogy egykor munkatársa volt, elhagyta őt, és mély fájdalommal kimondott szó lehet ez: *„...mivel ehhez a világhoz ragaszkodott...”* (10. v.). Itt egyébként a Biblia eredeti nyelvén az Istentől felénk irányuló szeretet legnemesebb szava szerepel, ezzel a szeretettel, az *agapé* szeretettel szerette a világot Démász. Mennyire fájhatott az apostolnak, hogy valaki, aki egykor munkatársa volt, a jövővilág, az Isten Országába szeretetét felcserélte a mostani, a csak itt és most minket körülvevő világ, a *kozmosz* szeretetével. Démász őt elhagyta, és még mások is a munkatársak közül. Velünk is megtörténhet, hogy például az ifiben, ahova járunk, vagy a majdani gyülekezetben, ahol mi leszünk lelkészek, vagy vallástanárként egy osztályban, egy érdeklődő, a keresztyénség iránt nyitott valaki később elfordul ettől a közösségtől. Ne legyen ez számunkra fájdalom nélküli, ne legyen könnyen elfogadható. Igenis a közösségünk megszegényedése, ha bárki, aki egyszer már vonzódott az Isten Országához, ettől mégis elfordul, és helyette a jelenvaló világ felé fordul. Az apostolnak ebben a kifejezésében: *„Démász elhagyott engem”*, én nem az önmaga sajnálatát látom, hanem azt a fájdalmat, hogy a keresztyén közösség lett egyvalakivel szegényebb. Ennyire fontos volt az apostolnak még az élete vége felé is a közösség.

Említ még két másik testvért, őket nem fájdalommal – nem fűz hozzá semmit, csak a földrajzi megjelölést, hogy Kreszcensz elment Galáciába, Titusz pedig Dalmáciába. Ők nyilván a misszió munkáját vitték tovább. Mivel éveken át tarthatott az apostol pere, nem várták ki ott a helyszínen a végét, hanem az evangélium terjesztésének az ügye további utakra vitte őket. Pál ezt nem fájdalommal mondja, semmiképpen nem valamilyen ítélet hozzátételével, hanem csak megállapítja: ők is elmentek. Kimondja a summás végeredményt: *„Egyedül Lukács van velem”* (11. v.). Fájt neki az, hogy Démász elfordult az Isten ügyétől. A közösség szegényedett meg Démász távozásával. De fölértékelődik az, aki pedig ott maradt. Ebben, hogy *„Egyedül Lukács*

van velem", én most nem az „egyedül”-re teszem a hangsúlyt, hanem arra, hogy volt valaki, aki vele maradt. Aki akár éveken át ki tudta várni: mi lesz ennek a pernek a vége? Talán velünk is előfordul, hogy egyetlen egy olyan társunk van, akivel mindent meg tudunk osztani. Becsüljük meg, Testvéreim, a hűséget a másokban, amikor nagyon sokan elmennek a környezetünk-ből, mert egyszerűen a feladat másfelé viszi őket az élet útján. De aki a közösségben fizikailag is hozzánk közel, velünk együtt marad, annál fölértékelődik ez az „egyedül” is. *„Egyedül Lukács van velem.”*

Nem áll meg itt az apostol, hanem még másoknak a közösségére is vágyakozik. Magához hív még két testvért. Az egyik Timóteus, akit nagyon jól ismerünk, ő éppen a levél címzettje is, Efezus gyülekezetének vezetője, Pál szoros munkatársa, lelki gyermeke. Figyeljük meg ezt a gondoskodást: *„Tükhikoszt elküldtem Efezusba”* (12. v.). Ez a rövid mondat talán ebben a kontextusban érthető, hogy Timóteusnak kétszer is azt mondja Pál, hogy *„igyekezz hozzám jönni”*. Én így egészítem ki ezt hipotetikusan, hogy az apostol az efezusi gyülekezetről gondoskodik ezáltal: Tükhikosz egy időre leválthatja Timóteust. Nem marad vezető nélkül az efezusi gyülekezet. *„Tükhikoszt elküldtem Efezusba”* – értsd: azért, hogy te, Timóteus szabad lehess, hogy eljöhess hozzám. Lesz, aki gondot viseljen ott a gyülekezetről, te pedig gyere el Efezusból hozzám, a római fogságba. Az ifjabb testvér most lelki támaszt nyújthat. Egykor az apostol közölt vele sok-sok lelki áldást, és most ebben az élete végén átélte, szorongatott fogság-helyzetben az ifjú testvér lelki közösségére vágyik.

Nem csak őt hívja ide, hanem Márkot is. Az Apostolok Cselekedeteiből emlékszünk arra, hogy egykor ő is a szó szoros értelmében útitárs volt, együtt indultak misszióba, majd azután elváltak útjaik. Pálnak ez akkor rosszulesett (ApCsel 13,13; 15,38). Évekkel később, az élete végén kimondja az apostol Márkról ezt a pozitív értékelést: *„...vedd magad mellé, hozd el magaddal, mert hasznomra van a szolgálatban”* (11. v.). Csak így írhatta le ezt a sort, hogy ezt is odaértette: megbocsátottam neki. Nem haragszom rá. Nincs már köztünk feszültség. Azt látom benne, hogy ő is az Isten Országának munkása, és bár útjaink egy időre elváltak, azonban jó lenne, ha ismét találkoznának. Most újra kérem, Márk is jöjjön el ide Rómába, mert hasznos nekem a szolgálatra. Nagyon gazdag szolgálatra volt hasznos Márk, mert bár itt a „diakónia” szó szerepel, de bizonyára nem csak arról a szorosán vett értelemről van szó, hogy ebben a házi őrizetben, ebben a hosszabb időre is elnyúló egyedüllétben valaki segítsen az apostolnak. Hanem ahogy az Apostolok Cselekedeteiben még a diakónusválasztás

perikópájában is az Ige szolgálatára használja ezt a Szentírás (ApCsel 6,4), itt is nyilván ugyanez az értelme is benne foglaltatik. Mintha Pál ezt üzenné: én nem tudok mindenkihez eljutni, de Rómában még sokaknak kell hirdetni az evangéliumot. Márk nekem is szolgálhat és a római gyülekezetnek is szolgálhat. Hasznos nekem a szolgálatra – egészen tág értelemben beleértve az Ige szolgálatát is.

Az apostolnak tehát fáj, amikor a közösség megszegényedik, az apostol nagyra értékeli, amikor van olyan hűséges társa, aki egyedül is – ha kell, évekig – ott marad mellette, és vágyik korábbi munkatársai jelenlétére, odahívja Timóteust és Márkot. Nekünk sokszor magától értetődő, hogy nagyjából százan együtt készülünk a szolgálatra itt a Teológián. Pál testamentumának hadd legyen mégis ez az első felhívása: becsüljük meg a közösséget! Fájjon az, ha valaki elmarad belőle, és becsüljük meg azt, aki hűségesen itt marad benne. És igen, keressük meg azokat, akiket oda lehet hívni akár egy-egy teológiai szobába, tanterembe egy csendes esti imára, mert a közösség gyakorlása az életünk végéig, egész keresztyén életünkben létfontosságú – ezt üzeni számomra az apostol testamentuma, e levelének utolsó néhány verse.

II.

A másik témakört abban látom, hogy *felértékelődik az apostol levelében néhány nagyon egyszerű földi eszköz és alkalom is*. „Köpenyemet, amelyet Tróászbán Karposznál hagytam, hozd el, amikor jössz” – olvastuk a 13. versben. Könnyű elképzelni, hogy amikor valakit elfognak, nem vihet mindent magával. Nem írja le részletesebben az apostol, de valószínűleg éppen hogy csak megengedték, hogy a legfontosabb dolgokat magához vegye, az összes többi hozzá tartozó dolgot hátra kellett hagynia. A kikötővárosban, Tróászbán – ez egy elég természetes út volt Kis-Ázsiából Rómába –, Karposznál hagyta minden magával nem vihető tárgyát. Most Timóteust arra kéri, hogy mivel úgyis átmegy majd ezen a kikötővároson, vegye ezeket is magához, és úgy jöjjön Pálhoz Rómába. Egy köpeny mindennapi, egyszerű eszköz. Könnyű kitalálnunk, hogy ez védte az embereket a hideg ellen, és abban a korban sokszor egyben a nedvesség, az eső ellen is. Az apostolnak a tél közeledtével olyan hónapokra kell számítnia, amikor egy köpeny, egy nagyon kicsiny, egyszerű tárgy is nagyon nagy értékűvé válhat. Nem akarom eltúlozni, és azt mondani, hogy akár életmentővé, de azt mindenképpen mondhatom, hogy például a betegségektől meg tudja óvni egy köpeny. Felértékelődik ez a köpeny, amit Timóteusnak el kell hoznia.

Továbbá el kell hoznia a „könyveket”, különösképpen a „pergameneket”. Nagyon jó lenne tudni, hogy mire utal itt Pál apostol. Előre jelzem őszintén, hogy nem tudjuk ezt pontosan meghatározni. Mégis megpróbálom elképzelni, hogy vajon mik lehettek a könyvekben és a pergamenen. A „könyvek” szót mindnyájan ismerjük görögül is, így van itt többes számban a *to biblion* kifejezés: *ta biblia*. Ezeket kell magával hoznia Timóteusnak. Ezt a szót az ókorban nagyon sok mindenre használták. Ez inkább formát jelentett akkor még, és nem tartalmat. Leginkább tekercseket, amire lehetett írni többféle tartalmat. Az Újszövetségben előfordul ez a szó másutt is, ahol ószövetségi prófétai irat van írva „könyvbe” („tekerésre”) – és a *biblion* görög szó utal az ószövetségi könyvre (pl. Lk 4,17.20). A „Gamáliél lábainál” nevelkedett Pálról (ApCsel 22,3) könnyen el tudom képzelni – most így mondom ezt: igen valószínű hipotézisnek tartom –, hogy szentírási, ószövetségi tekercseket kér magához (Gal 3,10-ben is használja a *biblion* kifejezést az ószövetségi törvénnyel kapcsolatban). Fontos most számomra, hogy ezt az élete végén kérte. Ha az utolsó olvasmányának szánt valamit, az valószínűleg nagyon értékes volt számára, így én valószínűnek tartom, hogy ez az ószövetségi Szentírás lehetett.

A másik kifejezés is talányos: hozd el „a pergameneket”. Itt valójában egy latinból átvett görög szó áll: az apostol itt a *tasz membranasz* kifejezést használja. Ez a mi „membrán” szavunk, és Károli régies, szép fordításában „hártyák”-ként találkozunk vele. A pergamenre való utalás ez: arról a városról (Pergamonról) nevezték el ezt az íráshoz használt alapanyagot, ahol először írtak nagy mennyiségben állati bőrre, és inkább ezt használták, szemben a korábban használt papirusz alapanyaggal. Tehát ez a kettő valami ilyesmit jelent: hozd el egyrészt a tekercseket, amelyeken ószövetségi könyvek vannak, és hozz el kis jegyzettömböket, állatbőrből készült kis lapokkal, sőt akár kódexként egybefűzve. Mik lehettek ezeken a membránokon, „hártyákon”, pergamen lapokon? Mi az, amit magához kérhet az apostol az élete végén? Itt megint csak „valószínű hipotézisként” mondom, hogy például lehetett olyan hagyományanyag, amely Jézus életéről szólt, és eljutott hozzá, és amely alapján akár Igét is hirdethetett. Vagy olyan apostoli hagyományok, amelyeket leveleiben ő maga is megírt a gyülekezeteknek. Biblián kívüli forrásból tudjuk, hogy az ókorban elterjedt szokás volt, hogy ha valaki levelet írt, akkor azt magának is lemásolta, hogy legyen meg magának is belőle egy példány. Kezd izgalmassá válni, Testvéreim! A tekercsekre ószövetségi könyvek lehettek írva – én ezt képelem most oda. Ezekre a pergamenekre pedig Pál feljegyzéseit képelem, legvalószínűbben

a Jézusról szóló hagyományyagnak és az ő apostoli leveleinek részleteit. Az apostol tehát az Ó- és az Újszövetség részleteit hozatja magához Timóteussal! Hozd el magaddal „a könyveket is, kiváltképpen a hárttyákat” – mondja a revideált Károli fordítás; én most így értem, mintha Pál ezt üzenné: hozd el azt a legfontosabb lelki táplálékot, amelyből én magam is eddig táplálkoztam, és amivel én magam is tápláltam eddig a gyülekezeteket. Azokat a szent hagyományokat, amelyekből a mi későbbi Ó- és Újszövetségünk előállt. Mennyire nem egyszerű, hétköznapi eszközök immár – egy tekercs, egy pergamen, egy jegyzetömb –, hogyha arra Krisztushagyományok, apostoli levelek és ószövetségi Igék vannak írva. Ugyan nincs kimondva, hogy mi volt ezekre írva, de legvalószínűbben így érthetjük: amiből az élete végén lelki erőket meríthetett. Ilyen olvasmánnyá válnak a tekercsék és „hárttyák”, pergamenek az apostol számára. Számunkra is mennyire felértékelődnek ezek az eszközök!

Még egy alkalom is felértékelődik egy rövid mondat által: *„Igyekezz a tél beállta előtt megjönni”* (21. v.). Ókori szerzőktől tudjuk, hogy a Földközi-tengert nem hajózták az ókorban folyamatosan. Valamikor november táján leállt, és időjárástól függően március táján indult újra a hajózás. Ha Timóteus nem jön el a tél beállta előtt, akkor egy szűk félévig nem tud elmenni Rómába. Piciny kis adat: *„igyekezz a tél beállta előtt megjönni”*, amely nagyon felértékelődik. Valami ilyesmit jelent, mintha Pál ezt üzenné: talán az utolsó lehetőséget ragadod meg, Timóteus, a velem való találkozásra, ha még most eljössz, a tél beállta előtt. Lehet, hogy tavasszal, az újból beinduló hajózás idején én már nem élek. Lehet, hogy addigra a per ítélettel lezárul, és akkor késő lesz. Nagyon felértékelődik ez az alkalom, Testvérek! Nézzünk mi is egy-egy alkalomra így – például a bizonyágtételre való lehetőségre vagy a bocsánatkérés kimondására való lehetőségre –: soha sem tudjuk, hogy az mikor az utolsó lehetőség.

Lelkipásztorként tapasztalatból mondom, de könnyen el tudom gondolni, hogy Testvéreim is éltek át már ilyen helyzetet: lehet, hogy valami, amit elmulasztottam, többet vissza nem hozható alkalommá vált az életemben. Nem mentem el valakit meglátogatni, és azután többé nem tudtam meglátogatni. Vagy pozitívan: valami azt súgta, hogy most mindent félretéve menjek el, aztán később kiderült, hogy az utolsó alkalom volt, hogy találkozhattam egy beteg ismerősömmel. Ezt a sürgősséget üzeni nekem az apostol. Kétszer is mondja, a szakasz elején és végén: *„igyekezz”* hozzám eljönni (9. és 21. v.). Alkalmak felértékelődését hozza előlem ez az Ige. Nem tudom, hogy meddig lehet valamit elvégeznem. Ezt a lelki sürgősséget sze-

retném a Testvérek szívére helyezni. Gondoljunk így egy bizonyágtételre, valakinek a meglátogatására – és még egyszer ezt is hozzáteszem: a bocsánatkérés kimondására. Mikor a torkomban dobog a szívem, és úgy érzem, nem tudnám meg tenni, lehet, hogy legközelebb már nem fogom tudni megtenni, ezért most kell megtennem!

Amikor Pécelen voltunk teológusnapon, egy ottani ifjúsági vezető tett erről bizonyágot nekünk, hogy a katonaságnál többször érezte ezt: meg kellene vallania, hogy ő keresztyén. Amikor végre ki tudta mondani, annyira megkönnyebbült, és akkor már bánta, hogy nem egy korábbi alkalmat ragadott meg erre is.

Boldogok vagyunk, hogyha ismétlődnek az alkalmak. De nem tudjuk, hogy mikor, melyik alkalom az utolsó. Talán Timóteusnak csak most lehetett még eljutnia Pálhoz. Felértékelődnek ezek az egyszerű lehetőségek, hogy ha abban az alkalmat, az el nem mulasztandó, most megragadandó alkalmat látom meg. Egyszerű helyzetek is, ha az Isten Országának a kontextusába kerülnek, talán egyetlenszerű, lelki tartalmakat hordozó, el nem mulasztandó alkalommá értékelődnek fel.

III.

Végül arról szólok, amit kétszer is felolvastam – hogy miközben a közösség embertársi kapcsolata rendkívül fontos, miközben hétköznapi eszközök és alkalmak fontossá válnak ebben az utolsó néhány sorban Pál apostol számára, azért itt is nyilván *a legfontosabb az Istennel való kapcsolata*. Kétféle módon jelenik ez meg. Egyrészt úgy, hogy ezt írja: az Úr már megszabadított „az oroszlán torkából”, szájából (17. v.). Azaz: átéltem azt, hogy Ő ténylegesen meg tud szabadítani. Én is nagyon valószínűnek tartom, és elfogadom azt a bevezetéstani nézetet, hogy az első római fogságából még kiszabadult az apostol. Még újra utazhatott és misszionálhatott, majd egy második fogságában szenvedett mártírhalált. Több szabadítást átélt már az apostol az Úr Isten segítségével. Bizonyágot tudott tenni arról, hogy Isten a legnehezebb helyzetekből is ki tudta hozni (pl. 2Kor 1,8-11; 11,23-33).

A tegnapi áhítaton azonban hallhattuk, hogy a mai lekióntkat megelőző versek (2Tim 4,6-8) világosan elárulják, hogy Pál ezt az ő „elköltözéséhez”, tehát a halálához közeli alkalomnak érzi. Az apostolban valószínűleg ekkor már felmerült: lehet, hogy ebből a mostani fogság-helyzetemből nem fog kiszabadítani az én Uram. A Dániel könyvéből egy nagyon szép Ige jutott itt eszembe (Dán 3,18), mintha Pál is ezt alkalmazná a maga helyzetére: „de ha nem tenné is”, akkor is szabadító Úrnak ismerem Őt, akinek

mindenre van hatalma. Átéltém már, hogy megszabadított sok nehéz helyzetből, de arra is el tudok készülni, hogy lesz majd olyan, amikor nem hoz ki belőle. Akkor így tekintek Megváltó Uramra: „*Meg is szabadít engem az Úr minden gonosztól, és bevisz az ő mennyei országába*” – ahogy textusunkban olvastuk. Hogyha a földi szorongatott helyzetből nem szabadít meg, Ő akkor is Szabadító. Akkor majd a halálból fog megszabadítani, és be fog vinni a Vele való zavartalan, örök közösségbe, az Ő Országába.

Az Istennel való kapcsolatunkban jellemezzem bennünket is mind a kettő. Kérjük együtt a szorongatott helyzetekből való szabadítást! Akár népünk számára, egyházunk számára, a jelenünk számára. Azonban mindig hozzá kell tudnunk tenni ezt is: „de ha nem tenné is”, nekem akkor is szabadító Uram van, aki egykoron a halálon át bevisz az Ő örök dicsőségébe. Így legyen! Ámen!